

3. Densitatea locuirii în zona frontierei romane

Anterior acestui proiect de cercetare, despre locuirea civilă din zonă nu se știa nimic; acest lucru, în sine, era atât de ciudat, încât a născut idei de genul că *Limes Transalutanus* nu ar fi chiar un „limes”, ci o „linie înaintată” (Tudor 1978, 256), concept pe care, în fapt, nu l-a explicat nimeni, deși este împărtășit de multă lume. Aceasta este materia în care investigațiile noastre au adus un plus considerabil de cunoștințe, demonstrând că vorbim despre o graniță romană (aproape) ca oricare alta, în care civilii însoțesc trupele din prima linie.

Cercetarea noastră de teren a reușit să găsească urmele tuturor așezărilor civile (concept care definește așezările pendinte de un castru), rezultate care pot fi considerate doar parțiale fiind consemnate doar în zone aflate în pădure (Izbășești și Albota, pentru care se cunosc totuși părți ale așezării), sau în cazul Gresia, care este singurul fort localizat astăzi într-o așezare modernă. Mărimea acestor așezări este cea în general așteptată, având în vedere că numărul de civili din jurul unui castru ar trebui să echivaleze militarii garnizoanei (sau să depășească relativ puțin acel număr). Structura așezărilor este orientată în lungul drumului militar (în ambele sensuri, deci spre ambele garnizoane vecine), dezvoltându-se obișnuit liniar, de o parte și de alta a drumului; așa sunt așezările de la Putineiu, Băneasa, Crâmpoia și Urlueni. Structura așezării civile este însă dependentă de structura drumurilor, iar dacă conexiunile celor din urmă sunt mai complicate, acest lucru se reflectă într-o structură de locuire cu mai multe direcții de dezvoltare; așa sunt așezările civile ale forturilor de la Valea Urlui și Săpata, care, cu certitudine, sunt localizate la un nod rutier. Dincolo de aceste noduri rutiere, este interesantă observația că așezările civile de graniță au un plan general orientat sud-nord, în lungul graniței, nu est-vest, indicând că principala conexiune rutieră era cea legată de drumul de *limes*, nu spre interior (ceea ce este ușor surprinzător).

Doar în cursul acestui an am publicat mai multe materiale referitoare la subiect. Primul a fost cel apărut în JAHA (Teodor et al. 2017), despre așezarea de la Săpata, singura care s-a bucurat de o cercetare de suprafață sistematică cu recoltare de material. Al doilea a fost un studiu în care m-am ocupat de toate celelalte situri investigate, în care s-a realizat cercetare sistematică (de tip grid sau similar), dar fără colectare de material, studiu care stă la baza evaluărilor demografice (Teodor 2017 a). Al treilea material (Teodor 2017 b) se ocupă mai degrabă de o problemă teoretică (unde începe și unde se sfârșește un „sit arheologic”? dar o „așezare”?), dar a prilejuit o tratare mai detaliată a situației cel puțin curioase a așezărilor de lângă Roșiori (numite Bratcov, după valea pe care se înșiră), nu mai puțin de 5 așezări civile care *nu* însoțesc o fortificație și care ridică serioase probleme de interpretare, cu atât mai mult cu cât estimarea de populație de la Bratcov depășește, la distanță, toate celelalte cazuri cunoscute pe frontieră.

Pre-existența unor evaluări a populației militare (Teodor 2015, 178-202), care a mai necesitat doar rectificări minore (în jos, adică 3600 militari), a permis, alături de studiile în teren, o evaluare a populației civile care locuia în lungul graniței, practic pe frontieră, estimată la 4400 oameni (inclusiv copii și sclavi). La acestea s-a adăugat evaluarea populației dintre frontiera transalutană și râul Olt, în baza studiilor prealabile ale distribuției așezărilor din prima parte a secolului al III-lea (Teodor et al. 2015), rezultând o populație de 6600 de locuitori. Totalul celor de mai sus – 14400 – nu este deloc impresionant, reprezentând doar cca 3% din populația Daciei romane. Având în vedere însă durata scurtă de stăpânire romană, în vestul Munteniei, procentul minor este nu doar în acord cu proporțiile teritoriului studiat în ansamblu, dar și cu condițiile precare (o frontieră târzie, făcută cam din sărăcie, în condițiile crizei politice și financiare din a doua parte a intervalului). E puțin probabil ca acest teritoriu, atât de expus loviturilor din *barbaricum*, să fi fost atractiv pentru mai vechii cetățeni romani, fiind locuit, cel mai probabil, de populație mai mult sau mai puțin locală (este și sugestia pe care o oferă studiul ceramicii).

În decursul derulării proiectului, atât în teren, cât și la faza evaluărilor de birou, perspectiva teoretică a „arheologiei peisajului” și-a demonstrat capacitatea de a lega așezările („siturile”) de propriul teritoriu, de a ilustra rolul structurant al căilor de comunicație, conexiunea dintre comunități și resurse.